

Juan Gyenes madridi Campua fotóműteremben. 1941. Römer Flóris Művészeti és Történelmi Múzeum, Győr

HAGYATÉKOK
NYOMÁBAN JÁRUNK.
KERESSÜK
A LEHETŐSÉGET, HOGY
ÚJABB TÉTELEKKEL
GAZDAGODJANAK
A MÚZEUMI
GYŰJTEMÉNYEK.
A JÓL MEGVÁLASZTOTT
GYŰJTEMÉNYEZÉSI
STRATÉGIA
ELŐSEGÍTI OLYAN
FOTOGÁFIATÖRTÉNETI
TÁRLATOK
LÉTREHOZÁSÁT, AHOL
ELSŐDLEGES CÉL
A VINTAGE FELVÉTELEK
BEMUTATÁSA. ENNEK
A TÖREKVÉSNEK
A LEGFRISSEBB
PÉLDÁJA A JUAN
GYENES FOTÓMŰVÉSZ
ALKOTÁSAIBÓL
RENDEZETT IDŐSZAKI
TÁRLAT A GYŐRI
MÚZEUMBAN .¹

GRÁSZLI BERNADETT

Luz & Sombra

„Meglátni az árnyéket, mint a fényt.”

Juan Gyenes fotóművészete (1912–1995)

Juan Gyenes a párizsi kiállításán a spanyol könyvtárban, 1951. Römer Flóris Művészeti és Történelmi Múzeum, Győr

HEGEDŰ VAGY FÉNYKÉPEZŐGÉP?

Juan Gyenes (Reményi-Gyenes János, John Gyenes), (1912. Kaposvár – 1995. Madrid) szülővárosában, Kaposvárott, 14 évesen Holzer Félix műtermében ismerete meg először a fényképezés mesterségét. Első publikált fotóját 15 éves korában készítette a kaposvári Róma-villában felravatalozott Rippl-Rónai József festőművészről. Szülei válását követően édesapjával, Gyenes Izsó (1874–1961) zenepedagógussal Győrbe költözött. Ezek az évek hozták meg a fiatalember életébe azt a fontos változást, hogy a hegedűművészi zenei pálya helyett a fotográfiát választotta. 1928 júliusában új lakóhelyén, Győrben sikeres fényképész szakvizsgát tett. Ezt tanúsítja portréfotója, amelyet hűgának Erzsébetnek dedikált.² A zene szeretete édesapja szellemi örökségeként végig kísérte fotóművészi pályafutását is. „A zene mindig is meghatározó közegem, inspirációs forrásom maradt. A stúdiómban mindig szól a zene, s máig legszívesebben muzsikusokat fényképezek. A zene számomra vizuálisan jelenik meg, kompozícióimban ezt az élményt igyekszem kifejezni, továbbadni.”³ Korai fotósorozataiban kezdetben Győr város utcaképei mellett (Káptalandomb, Révfallusi híd környéke, Dunakapu tér, Bécsi Kapu tér, a „Lapos”) számos szabadtéri életkép (sportélet a szabadstrandon, kirándulás Cesznek várához) szerepelt.⁴

Gyenes János portréfotója, amelyet sikeres fényképészvizsgáját követően nővérének Gyenes Erzsébetnek dedikált. Győr, 1928. július 28. Römer Flóris Művészeti és Történelmi Múzeum, Győr

Juan Gyenes fotóműterme Madridban 1956 körül, (12 de la calle de Isabel la Católica, Madrid), Römer Flóris Művészeti és Történelmi Múzeum, Győr

Gyenes János első fotóriporteri feladatát annak a váratlan találkozásnak köszönhetette, hogy a győri pályaudvaron fotót készített Magyarország széppéről, Simon Böskéről (1909–1970), aki a Miss Európa választásra utazott. Paál Sándor, a *Színházi Élet* folyóirattól felfigyelt a tehetséges fiatalra, így 1930-tól hét évig a népszerű budapesti folyóirat laboránsa, majd fotóriportere lett.⁵ A *Színházi Élet* munkatársaként a bécsi és budapesti színházi és zenéi világ (Bartók Béla, Kodály Zoltán, Lehár Ferenc, Toscanini, Prokofjev) bemutatása mellett főként társasági jelenetek megörökítésében szerzett tapasztalatot. Fotóriporterként a hivatalos tiltás ellenére remek felvételeket készített az angol trónörökös, a rövid ideig uralkodó VIII. Edward 1934. évi budapesti látogatásáról is. 1936-ban a berlini olimpiáról tudósította a lapot. Itt készült el a híres fotó, amelyen Gyenes a berlini olimpia négyszeres aranyérmes, afroamerikai bajnokával Jesse Owens-szel (1913–1980) látható.

El Greco háza Toledoban. Juan Gyenes felvétele. Gyenes István: *Granadától Segoviáig* című úti könyvéből. 1964. Rómer Flóris Művészeti és Történelmi Múzeum, Győr

Segoviai lányok. Juan Gyenes felvétele. Gyenes István: *Granadától Segoviáig* című úti könyvéből. 1964. Rómer Flóris Művészeti és Történelmi Múzeum, Győr

Madridi utcakép. Juan Gyenes felvétele. 1962 körül. Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum, Győr

„MEGLÁTNI AZ ÁRNYÉKOT, MINT A FÉNYT.” – SPANYOLORSZÁG

Sikeres fotóriporteri tevékenysége ellenére a fizetésemelésre vonatkozó kéréseit nem érvényesíthette, így Salzburg, Párizs és London érintésével európai körutat tett. Testvére, István, a hagyatékában fennmaradt írások alapján többször hivatkozott arra, hogy János anyagi megfontolásból emigrált külföldre. Korda Sándor (Sir Alexander Korda) filmrendezőnek (1893–1956) és a *The New York Times* magyar származású londoni munkatársainak köszönhetően Gyenes János (John Gyenes) 1938 és 40 között a *The New York Times* egyiptomi tudósítója lett Kairóban. 1940-ben az Egyesült Államokba indult, de barátai tanácsára Madridban is megszakította utazását.

Balett. Juan Gyenes leányával Irénkával. 1952. Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum, Győr

Sofia Vázquez Pérez. Juan Gyenes feleségének portréja házasságkötésük évében. (1941). Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum, Győr

Erről az időszakról így mesélt visszaemlékezésében: „1938-ban utaztam oda, hogy az egyiptomi uralkodó esküvőjéről tudósítsam a The New York Timest, a világlap londoni irodájának magyar származású képszerkesztője megbízásából. Végül is két évre ott ragadtam Egyiptomban, amely akkortájt angol fennhatóság alá tartozott. Kairó mellett a brit hadsereg Ausztráliából és Új-Zélandról érkezett katonái állomásoztak. 1940-ben az utolsó olasz hajóval indultam el Alexandriából. Eredetileg egyenesen Amerikába készültem – a hollywoodi Universal stúdiótól kaptam szerződést – de a kairói konzul, akivel összebarátkoztam, rábeszélte: feltétlen szakítsam meg az utamat rövid időre Spanyolországban, nem fogom megbánni. Így lett a 15 naposra tervezett kiruccanásból idestova 53 év.”⁶

1941 januárjában a polgárháborút követő békeidőben Pepe Campua újjászervezett fotóműtermében vállalt munkát. Az új, madridi munkahely és találkozása feleségével, Sofia Vázquez Pérez-el spanyolországi letelepedésre ösztönözte. Hét év elteltével, 1948-ban önálló fotóstúdiót nyitott (Estudio Fotografico Gyenes, Madrid, Isabela la Católica 12.). A spanyol állampolgárságot elnyerő Juan Gyenes színházi és társasági

estekről készített felvételek mellett a portréfényképezés specialistája lett. A híres spanyol festőlegendák Diego Velázquez és Francisco da Goya festészetéből inspirálódó, a fény-árnyék szerepére épített egyedi hangulatú alkotásain a modell egyéniségét tökéletesen ábrázoló formanyelvvvel oldotta meg az arcképfotózás finom intimitást igénylő feladatát. Világhírűvé vált fotói között megtaláljuk Francisco Franco és a spanyol királyi család hivatalos fényképeit, a spanyol művészvilág (Picasso, Miró, Dali, Monserrat Caballé, Alicia de Larrocha) fotói mellett a hollywood-i sztárok (Ava Gardner, Ingrid Bergman, Gary Cooper, Grace Kelly) portréit. Arcképei a filotéria világában sem ismeretlenek, Franco, János Károly, Carmen Amaya, Imelda Marcos ismert bélyegképei Gyenes fotói alapján készültek. Népszerűségét jól mutatja, hogy világszerte, több, mint 1000 egyéni kiállításon mutatta be alkotásait. Fontosnak tartotta, hogy a fotográfiára önálló művészeti ággként tekintsenek. Életművének elismeréséért elnyerte a San Telmo Királyi Szépművészeti Akadémia tagságát, a Katolikus Izabella Rend Lovagja címet és a Magyar Köztársaság aranykoszorúval díszített Csillagrendjét (1990).

JUAN GYENES MAGYARORSZÁGI HAGYATÉKA

A Gyenes-életmű eddig ismert kaposvári darabjait, az alkotó, egykori kiállításain bemutatott képekből válogatta össze és még életében szülővárosának ajánlódta.⁷ Juan Gyenes magyarországi hagyatékának ügyében 2020 évben fontos változás történt, amikor a Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum egy Juan Gyenes művészetét bemutató gyűjteményrésszel gazdagodott. Gyenes János több, mint 1500 tételt magába foglaló eddig ismeretlen hagyatéka, bátyja Reményi Gyenes István, újságíró által megőrzött dokumentumok között maradt fenn.⁸ A kollekció a Gyenes testvérpár évtizedeket átívelő levelezéséből, *vintage* fotókból, diaképekből, kiállítás-katalógusokból és fotóalbumokból áll. Egyik legfőbb értékét azok az eredeti fotográfikák jelentik, amelyeket Gyenes János Budapesten és Balassagyarmaton élő családtagjainak küldött. Az 1940 óta Spanyolországban élő fotóművész a fényképeket gyakran saját kézírásával írt rövid üzenetekkel látta el, szívesebben mesélt a spanyolországi életéről fotókkal, mint hosszú levelekkel. A vasfüggöny mögött élő magyar családjával papírképekre írt kedves rövid üzenetein keresztül tartotta a kapcsolatot. Beszámolt mindenről,

ami az életében fontos volt, a nyaralásoktól elkezdve a legújabb kiállításain át egészen kislányának felcseperedésével kapcsolatos eseményekig. A Magyarországon élő hozzátartozói, köztük bátyja, Reményi Gyenes István is így szerzett tudomást Juan Gyenes életének alakulásáról.

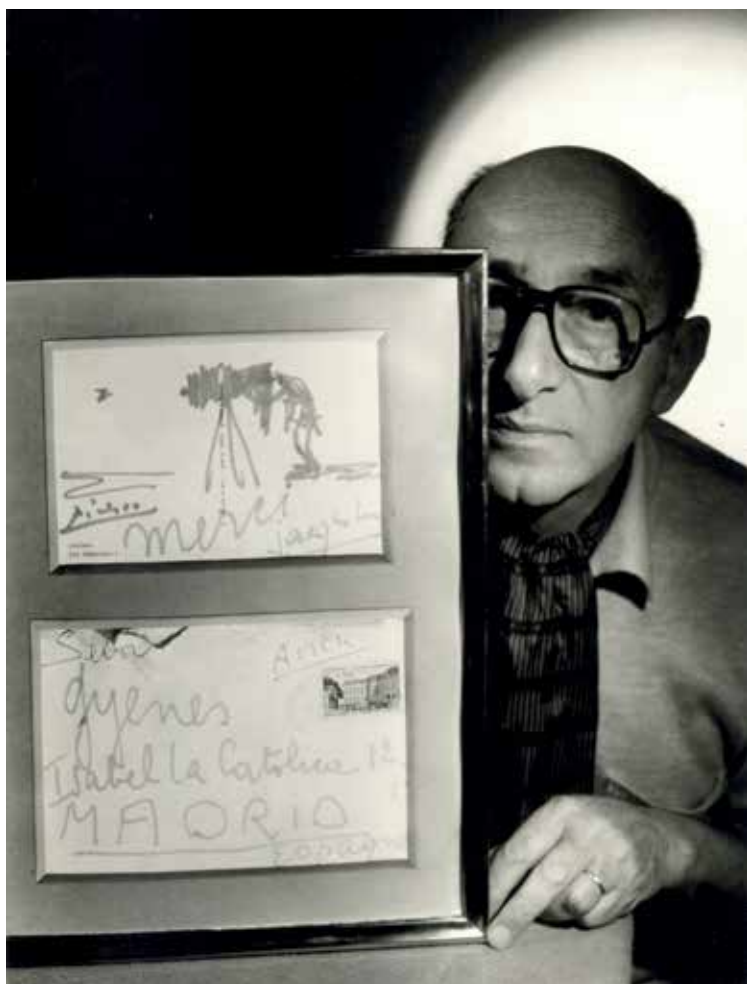
A Gyenes testvérek, János és István két alkalommal dolgoztak együtt Budapesten kiadott könyvek kapcsán (*Granadától Segoviáig; Barátom, Picasso*).⁹ Az első kötet Juan Gyenes fotóival testvére Gyenes István spanyolországi úti élményeit mutatta be. „Egy magyar újságíró meghívta Spanyolországban élő testvére, a jónevű fényképész. Az újságíró azonban nemcsak riporter, hanem költő és műfordító is, a spanyol kultúra lelkes rajongója és tájékozott népszerűsítője. Útjuk a spanyol történelem fényes emlékü városain és tájain, Madrid sugárútjain, Toledo templomain, Granada forró vidékén és az Escorial hús termein át vezet.”¹⁰ A kötet Juan Gyenes művészi felvételei mellett a spanyol Idegenforgalmi Hivatal által rendelkezésre bocsájtott színes és fekete-fehér képeket is tartalmaz. Az úti könyv budapesti nyomdai előkészítéséhez a diaképek postán érkeztek Madridból és az író-szerkesztő Gyenes István hagyatékában megőrzésre kerültek.

Alicia de Larrocha zongoraművésznő portréja. Juan Gyenes felvétele. 1966 körül. Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum, Győr

Spanyol tánc. Juan Gyenes felvétele. 1960 körül. Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum, Győr

A másik könyv Juan Gyenes és Pablo Picasso kapcsolatáról szól. A kiadvány fűlszövege így mutatta be a kötetet: „Különleges a címe is: Barátom, Picasso”. Mert hazánkiai közül igencsak kevesen mondhatják el ezt magukról. Márpedig erre maga Picasso hatalmazta fel, amikor oly közel engedte magához a Madridból jött magyart. Juan Gyenes egyedülálló felvételeket készíthetett századunk iránymutató festőszénijéről – és egyedülállóak a kettejük kapcsolatáról írt emlékezései is. A könyvben látható képek némelyike bejárta már a világsajtót, szerepeltek a fotóművész egyes kiállításain is.”¹¹ A győri Juan Gyenes kéziratok között ott találjuk a *Barátom, Picasso* című könyv kéziratát és a kiadással kapcsolatos levelezést. A Rómer Múzeum Juan Gyenes tárlata a kaposvári és a győri hagyatékot egyesítve közismert és ritkán látott alkotások segítségével meséli el a 20. század jelentős uralkodóit, politikusait, művészlegendáit megörökítő magyar származású világhírű spanyol fotóművész Győrből induló életművét. A tárlat Gyenes fotográfiái mellett az általa leginkább kedvelt spanyol képzőművészekkel (Pablo Picasso, Joan Miró, Salvador Dalí) folytatott kapcsolatát is bemutatja, kiegészítve a kiállítás különösen gazdag fotó- és dokumentum válogatást. Juan Gyenes alkotásainak győri gyűjteményezése révén a külföldön világhírűvé vált magyar származású fotóművészek hazai öröksége újabb kiemelkedő hagyatékrésszel gazdagodott.

¹ Luz&Sombra. „Meglátni az árnyékot, mint a fényt.”

Juan Gyenes fotóművészete (1912–1995), Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum, Győr, Esterházy-palota. 2020. március 12. – június 28. (Kurátor: Grászli Bernadett, aszisztens: Illésné Müller Melinda, Pápai Fruzsina Menta.)

² A fotó felületére írt üzenet: „Drága Bözskémnek fényképész öccsétől Jancsától.” Győr, 1928. július 23. Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum gyűjteménye.

³ „Hatvan éve tanulom a szakmát.”, Gervai András: *Interjú Juan Gyenessel – Emigráns vagyok a földön – Sorsvázlatok. 33 beszélgetés*, Argumentum, Budapest, 1998.

⁴ A győri felvételek mellett a hagyatékban számos olyan felvétel, főként városkép és életkép maradt fenn, amelyeket Gyenes János az 1920-as évek végén készített Budapesten.

⁵ 1932-ben jelent meg először a lapban saját névével egy felvétel, amelyen Mészáros László szobrászművész látható. *Színházi Élet*, 1932/12.

⁶ „Hatvan éve tanulom a szakmát.”, Gervai András: *Interjú Juan Gyenessel – Emigráns vagyok a földön – Sorsvázlatok. 33 beszélgetés*, Argumentum, Budapest, 1998.

⁷ A kaposvári Gyenes-hagyaték Kaposvár Megyei Jogú Város tulajdonában és az Együd Árpád Művelődési Központ, Kaposvár kezelésében áll. A hagyatékot Hegedűs György, a Somogyi Fotóklub elnöke gondozza.

⁸ Reményi Gyenes István (Kaposvár, 1909. február 24. – Budapest, 2001. május 28.) magyar újságíró, költő, író, műfordító, zenész. Szülei válását követően 1927–1945 között banktisztviselőként és a családi hivatást követve zenészként (hegedű, szaxofon) dolgozott Budapesten. 1945–1949 között a *Fényszóró*, a *Képes Figyelő*, az *Esti Szabad Szó* újságírója, 1949–1976 között az *Autó-Motor* olvasószerszerkesztője és rovatvezetője volt.

⁹ REMÉNYI-GYENES István: *Granadától Segoviáig*, Corvina, Budapest, 1974.; JUAN GYENES: *Barátom, Picasso*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1984.

¹⁰ Részlet a *Granadától Segoviáig* kötet kéziratából. Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum. Reményi-Gyenes István: *Granadától Segoviáig*, Corvina, Budapest, 1974.

¹¹ Részlet a *Barátom, Picasso* kötet kéziratából, Reményi – Gyenes István írása. (Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum). JUAN GYENES: *Barátom, Picasso*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1984.

MŰVÉSZET ÉS JÁTÉK

Fiatal művészek nyári tárlata

Művészet és játék címen írt ki fiatal művészek alkotók számára képzőművészeti pályázatot a MANK Magyar Alkotóművészeti Közhasznú Nonprofit Kft. a szentendrei MANK Galériában rendezendő kiállításon való részvételre.

A MANK kiemelt célkitűzése, hogy a fiatal generáció számára a kor kihívásainak megfelelő megjelenést biztosítson, törekvéseikben támogassa őket, ezért a Társaság egyedülálló kezdeményezésének köszönhetően immár másodízben olyan fiatal, ez alkalommal 35 év alatti fiatal képzőművészeknek kíván bemutatkozási lehetőséget biztosítani a szentendrei MANK Galériában, akik lendületükkel, tehetségükkel már most kiemelkedő alkotásokat tudhatnak maguk mögött.

A fiatal művészek számára kiírt pályázat tematikája a művészet és a játék kapcsolatának fogalmi találkozásából adódó reflexiók kibontása. A művészet és játék egyaránt a valóság ábrázolásának és leképzésének különleges, kreatív és egyedi módja, ebből fakadó hasonlóságuk számtalan izgalmas kérdést vet fel. Ilyenek lehetnek, hogy a játék, játékosság hogyan jelenik meg a művészetben, hogyan inspirálja azt. Mit jelent a művészet izgalmas és nehezen definiálható játékossága, mik a játék művészi megnyilvánulásának lehetőségei, mit rejt a két fogalom széles értelmezési tartományának találkozásából adódó kihívás? Célunk, hogy a szentendrei MANK Galériában rendezendő kiállításon olyan munkákat mutassunk be, amelyek ebben a témakörben mozogva nem riadnak meg a társadalmi és önreflexióktól sem, nem áll távol tőlük a kísérletezés és az újítás, a művészet határainak feszegetése vagy analitikus vizsgálata. A benyújtott művek lehetnek játékosak, a játékok pedig művésziek, vagy egyszerűen csak tehetségesen és izgalmasan elgondolkodtatók.

Pályázatot nyújthat be minden olyan képzőművész, aki 35. életévét 2020. július 31. után tölti be. A pályázatnak tartalmaznia kell a szakmai önéletrajzot, a motivációs levelet, portfóliót és a kiállításra szánt, az elmúlt egy évben készült mű/művek dokumentációját.

Pályázni online lehet a www.alkotomuveszet.hu weboldalon keresztül, május 17-ig.

A pályázattal kapcsolatban a muveszetesjatek@alkotomuveszet.hu címen kérhető tájékoztatás.